

УДК 347.4+347.5

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ (ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Олег ЛОВ'ЯК,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ

Тетяна ЛОЗОВА,

викладач кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано окремі положення проектів Законів України «Про обіг криптовалюти в Україні» № 7183 та «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» № 7183-1. Зроблено спробу їх критичного оцінювання з метою привернути увагу насамперед учених-правників до можливих подальших наукових розвідок щодо вдосконалення правових механізмів регулювання суспільних відносин у сфері криптовалюти в сучасному законодавстві України.

Ключові слова: законопроект, криптовалюта, біткоїн, цивільне право, інформація, платіжні системи, договір.

SEPARATE ASPECTS OF CRYPTO CURRENCY TURNOVER IN UKRAINE (CIVIL LEGAL ASPECTS)

Oleh LOVIK,

Candidate of Law, Senior Researcher,
Professor at the Department of Civil Law and Process
of National Academy of Internal Affairs

Tetiana LOZOVA,

Teacher of the Department of Civil Law and Process
of National Academy of Internal Affairs

SUMMARY

Some provisions of the draft laws of Ukraine No. 7183 "On the circulation of cryptocurrency in Ukraine" and No. 7183-1 "On stimulation of the market for cryptocurrency and their derivatives in Ukraine" are analyzed. An attempt was made to critically evaluate them in order to attract attention, first and foremost, to legal scholars to possible further scientific research in order to improve the legal mechanisms for regulating public relations of cryptocurrency in modern Ukrainian legislation.

Key words: bill, cryptocurrency, bitcoin, civil law, information, payment systems, contract.

REZUMAT

Se analizează dispozițiile separate ale proiectelor de legi ale Ucrainei nr. 7183 "Despre circulația monedei criptografice în Ucraina" și Nr. 7183-1 "Despre stimularea pieței cripto-valutei și a derivatelor sale în Ucraina". Sa făcut o încercare de a le evalua critic pentru a atrage atenția, în primul rând, asupra cercetătorilor juridici asupra posibilelor cercetări științifice ulterioare privind îmbunătățirea mecanismelor de reglementare a relațiilor publice în domeniul cipto-valutei în legislația actuală a Ucrainei.

Cuvinte cheie: factură, cripto valută, bitcoins, drept civil, informații, sisteme de plată, contract.

Постановка проблеми. Сучасний світ генерує нові виклики, де головну роль відіграють інформація й економіка. Це стало причиною глобального переходу від індустріальної економіки до інформаційної, цифрової. Цифрова економіка спрямовує свої важелі на виробництво, продаж і постачання продуктів через комп'ютерні мережі.

Актуальність теми дослідження. Технології сьогодні розвиваються швидше, ніж держава встигає адаптувати до світових тенденцій своє регулювання. Революційні зміни світу технологій, фінансів та інвестицій, коли породжуються нові фінансові інструменти і принципово інші бізнес-моделі, створені на основі технологій блокчейн, є викликом для різних країн світу й потребують відповідної реакції. Наша держава не може стояти осторонь цих процесів, проте, на жаль, в Україні відсутня нормативно-правова база, що регламентує особливості та застосування обігу

криптовалюти. Тому такий стан справ спонукає до активних теоретико-прикладних досліджень.

Стан дослідження. Дослідженню явища криптовалюти (біткоїн) присвячені праці таких учених-юристів: Б.В. Дерев'янка [1, с. 33–39], І.М. Дороніна [2], Л.Л. Нескородженої [3, с. 162–164], О.О. Поплавського [4, с. 180], Н.І. Пантелєєвої [5, с. 25–31], А.І. Плити [6] та інших.

Мета й завдання статті – проаналізувати положення проектів Законів України «Про обіг криптовалюти в Україні» № 7183 та «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» № 7183-1, дати їм критичну оцінку і привернути увагу насамперед учених-правників до можливих подальших наукових розвідок щодо вдосконалення правових механізмів регулювання суспільних відносин у сфері криптовалюти в сучасному законодавстві України.

Виклад основного матеріалу. Питання регулювання криптовалюти є не лише доцільним, а й необхідним, адже,

як показує світова практика, криптовалюта набирає обертів у всьому світі: її розвиток заборонити технічно неможливо й економічно недоцільно. Незважаючи на швидке зростання ринку криптовалют останніми роками, механізми, що регулюють криптоекономіку, ще не отримали належного розвитку. Існує нагальна потреба у формуванні необхідних умов для створення правового підґрунтя стимулювання криптовалют в Україні. Удосконалити правові механізми цього поки що інноваційного засобу платежу покликані проекти Законів України «Про обіг криптовалют в Україні» № 7183 [7] і «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» № 7183-1 [8].

Узагальненим завданням цих Законопроектів є створення умов для стимулювання розвитку діяльності криптовалют в Україні та їх добування, використання криптовалют у повсякденному житті під час здійснення товарообмінних операцій суб'єктами господарювання, захист прав, законних інтересів професійних учасників ринку та кваліфікованих інвесторів. Узагальненою метою є встановлення основних правових та організаційних засад здійснення діяльності у сфері криптовалютних відносин в Україні, стимулювання розвитку платіжної й цифрової інфраструктур, що забезпечують добування та обіг криптовалют, забезпечення прав і законних інтересів осіб, що здійснюють добування криптовалют, та інвесторів.

Варто особливо акцентувати на значимості й позитиві, які внесуть ці Законопроекти у правове поле стосовно новітніх (інноваційних) норм, що спрямовані на покращення механізмів реалізації суб'єктами криптовалютних відносин своїх прав і законних інтересів. Більшість цивілістично-теоретиків і практиків стверджують, що Законопроекти № 7183 і 7183-1 пропонують визначення криптовалюти, майнінгу, інших специфічних термінів, визначають склад осіб, які мають право здійснювати криптовалютні трансакції та займатися майнінгом, порядок регулювання діяльності бірж, вирішують питання регулятора, відповідальність за порушення законодавства України про використання та обіг криптовалют, порядок оподаткування, ідентифікацію й персоналізацію суб'єктів криптовалютних операцій.

Разом із тим вагомість і важливість цих Законопроектів, звісно, не виключає права на творчу дискусію чи незгоду з окремими положеннями.

По-перше, Законопроект № 7183 (далі – Законопроект № 1) у п. 2 ст. 1 визначає криптовалютну біржу як організацію, що забезпечує взаємозв'язок між суб'єктами криптовалютних операцій, забезпечує обмін криптовалюти на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери. Така позиція є вкрай невдалою, оскільки ми переконані, що діяльність криптовалютних бірж повинна бути ліцензованою. Так, ст. 7. Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» серед видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, передбачає обов'язковий порядок ліцензування діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів) [9].

Таку прогалину усуває Законопроект № 7183-1 (далі – Законопроект № 2). У п. п. 6 і 7 ст. 1 Законопроекту № 2 подається розширене тлумачення учасників криптовалютного ринку послуг, а саме: професійні учасники ринку криптовалют – криптобіржі, інші фінансові установи, що надають фінансові послуги на ринку криптовалют, інвестори на ринку криптовалют (криптоінвестори), а також суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють діяльність з добування (майнінгу) криптовалют; криптобіржа – юридична особа, що має статус фінансової установи та надає всі види фінансових послуг на ринку криптовалют.

По-друге, Законопроект № 1 під власниками криптовалюти розуміє будь-яку фізичну особу, фізичну особу-підприємця або юридичну особу, яка на законних підставах збері-

гає криптовалюту й володіє криптовалютою. Таке розуміння власника криптовалюти не узгоджується з позиціями Цивільного кодексу (далі – ЦК) України. У ст. 317 ЦК України «Зміст права власності» закріплено положення, що власникові належать права володіння, користування та розпорядження своїм майном. На зміст права власності не впливають місце проживання власника та місцезнаходження майна [10]. Питання, чому розробники Законопроекту № 1 зміст права власності на криптовалюту зводять лише до можливості зберігання та володіння, залишається відкритим.

По-третє, стаття 6 Законопроекту № 1 містить положення, за яким суб'єкт криптовалютних операцій має право вільно розпоряджатись криптовалютою, зокрема здійснювати операції з міни (обміну) криптовалюти будь-яких видів на іншу криптовалюту, обмінювати її на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери, послуги, товари тощо. Тобто робимо висновок: будь-які операції з криптовалютою регулюються договором міни.

Із цього приводу дозволимо собі окремі міркування. За договором міни (бартеру), кожна зі сторін зобов'язується передати другій стороні у власність один товар в обмін на інший товар. Кожна зі сторін договору міни є продавцем того товару, який він передає на обмін, і покупцем товару, який він одержує натомість [10].

У цивілістичній літературі з урахуванням положень ЦК України висловлюється думка, що договором міни прийнято йменувати правовідносини, за яких сторони обмінюються лише майном. Якщо ж відбувається речовий обмін на роботи (послуги) чи обмін роботами або послугами, то такі правовідносини іменуються бартером.

До договору міни (бартеру) застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, положення про договір поставки, договір контрактації чи інші договори, елементи яких містяться в договорі міни, якщо це не суперечить суті зобов'язання. На відміну від купівлі-продажу, за договором міни еквівалентом зазвичай є не гроші, а інше рівноцінне майно.

Право власності на обмінювані товари переходить до сторін одночасно після виконання зобов'язань щодо передавання майна обома сторонами, якщо інше не встановлено договором або законом [11; 12; 13].

Виходячи з таких міркувань, розробникам Законопроекту доцільно було б заглибитись у розуміння такої категорії, як «бартер», оскільки діяльність у сфері криптовалютних відносин має характер послуг. Послуги – це корисна діяльність, результати якої не мають, як правило, матеріального вираження, вони реалізуються і споживаються в процесі здійснення цієї діяльності. Послуги поділяють на послуги фактичного характеру (перевезення, зберігання), юридичного характеру (доручення, комісія), фінансового характеру (позика, кредитний договір, банківський вклад) та інші [11].

Якщо ж провести певне розмежування договору міни від інших договорів про передачу майна у власність, то, дійсно, варто погодитись із думкою, що еквівалентом договору міни є рівноцінне майно (матеріальний об'єкт). Основна проблема – це розуміння криптовалюти як правової категорії. Погоджуємось із позиціями науковців, що це нематеріальний об'єкт [14]. Припускаємо, що розробники Законопроекту за основу взяли позицію, яка стосується розуміння криптовалюти як товару. Яскравим прикладом є рішення Дарницького районного суду м. Києва по справі від 24.03.2016 № 753/599/16-ц. Як бачимо з історії цього спору, сторони (А – позивач і Б – відповідач) уклали договір обміну товару на роботи, згідно з яким стороною А взято зобов'язання на власний ризик виконати роботи з розроблення і створення програмного забезпечення відповідно до технічного завдання з передачею їх результатів стороні Б, а остання взяла на себе зобов'язання передати визначену

договором кількість цифрової продукції Bitcoin, об'єктивно виражену за допомогою комп'ютерного програмування у формі цифрових записів (товар), на загальну суму 10 000 гривень в обмін на виконані роботи.

Сторона А виконала умови договору – розробила і створила програмне забезпечення відповідно до технічного завдання – й за актом прийому-передачі виконаних робіт передала його стороні Б, проте останньою зобов'язання щодо передачі товару в обмін на виконані роботи не виконано.

У договорі сторони визначили, що таке «товар»: «Відповідно до п. 1.4 договору товар – визначена договором кількість цифрової продукції Bitcoin, що є предметом господарського обігу, виробленої в процесі майнінгу та об'єктивно вираженої за допомогою комп'ютерного програмування у формі цифрових записів, облік якої ведеться колективно в публічній базі Blockchain невизначеною кількістю учасників по чітко завданому алгоритму». Обраний позивачем спосіб захисту порушеного права передбачає покладення зобов'язання на відповідача передати йому у власність товар у вигляді цифрової продукції Bitcoin загальною сумою 10 000 гривень, тобто віртуальні речі, які не мають ознак матеріального світу.

У зв'язку з тим що діяльність з приводу використання Bitcoin під час оплати послуг в Україні є інноваційною, відповідне законодавче врегулювання та чітке визначення статусу криптовалюти як такої повністю відсутнє.

Суддя, дослідивши матеріали справи й головним чином посилаючись на листи-роз'яснення Національного банку України, під час вирішення цього спору погодився з тим, що Bitcoin є річчю з невизначеним на законодавчому рівні статусом: «Як вбачається з умов договору, сторони погодили його виконання на безгрошовій основі (п. 2.3 договору), тобто предметом якого є лише роботи, товар (майно/річ). При цьому сторони, визначивши предмет договору, який має ознаки віртуального, – цифрової продукції Bitcoin, погодили, що він не є предметом матеріального світу, який не має індивідуальних ознак, а тому, оскільки такий предмет договору не можна ідентифікувати, визначити його ознаки матеріального світу, такий предмет не може бути об'єктом судового захисту». Отже, враховуючи загальні положення про способи захисту порушеного права, суд дійшов висновку, що судові рішення не зможе зобов'язати відповідача передати позивачу речі, які не мають ознак матеріального світу [15].

У контексті висловлених міркувань не варто відкидати позицію розуміння криптовалюти як інформації. У її основі лежить блокчейн – зашифрований масив даних про всі операції, які були проведені в розподіленій мережі за весь час її існування.

Адже наявність різних підходів до розуміння криптовалюти не дає змоги остаточно погодитися на доцільності регулювання криптовалютних відносин за договором міни, необхідно шукати інші варіанти.

Таким варіантом, на наш погляд, можуть бути вдосконалені конструкції договорів приєднання (договір, умови якого встановлено однією зі сторін у формулярах або інших стандартних формах, його може бути укладено лише приєднанням другої сторони до запропонованого договору загалом. Друга сторона не може запропонувати свої умови договору). Такі договірні конструкції досить широко застосовуються інтернет-сервісами. Як приклад візьмемо договір приєднання про використання сервісу PingBlockchain.com [16]. Цей договір оперує такими цікавими положеннями:

– Користувач – будь-яка фізична особа, яка використовує послуги сервісу «UltraChange24» [16].

– Електронна валюта – грошове зобов'язання між розробником цієї валюти і її користувачем, виражене цифровим способом [16].

– Платіжна система – програмно-апаратний продукт, розроблений третьою стороною, являє собою механізм реалізації обліку грошових зобов'язань, а також організації взаєморозрахунків між своїми користувачами [16].

– Послуги сервісу – операції з уведення й виведення електронних валют, а також інші послуги, інформація про яких розміщена на вітрині Сервісу [16].

– Платіж – переказ електронної валюти від платника до одержувача [16].

– Сервіс пропонує свої послуги всім Користувачам і не перевіряє правомірність і законність володіння Користувачем електронними валютами та/або фінансовими засобами, не здійснює нагляду за операціями Користувача будь-яких Платіжних систем [16].

– Платіжні системи та/або фінансові установи несуть особисту відповідальність за кошти, довірені їм Користувачем. Сервіс не може бути стороною в угоді між Платіжною системою й/або фінансовою установою та Користувачем і в жодному разі не несе відповідальності за неправильне або неправомірне використання можливостей Платіжної системи Користувачем, а також за зловживання Користувачем функціональністю Платіжної системи. Взаємні права й обов'язки Користувача і Платіжної системи та/або фінансової установи регулюються відповідними договорами [16].

– Сервіс докладе всі зусилля, але не гарантує, що його послуги будуть доступні цілодобово і щодня. Сервіс не несе жодної відповідальності за збитки, неодержаний прибуток та інші витрати Користувача, що виникли в результаті неможливості отримання доступу до сайту й послуг Сервісу [16].

Зауважимо, що окремо взяті положення цього договору є надзвичайно «юридично хитримі». Воно й не дивно: у ситуації правового вакууму такі компанії будуть отримувати чималий прибуток.

Інша позиція щодо вдосконалення договірних засад регулювання ринку криптовалют могла б стосуватися контокорентних відносин. Ми б радили розробникам вищезазначених законопроектів звернути увагу на договір контокоренту.

Предметом договору контокоренту є перелік грошових вимог, які будуть заноситися на рахунок, а також документів, на підставі яких відбуватиметься таке занесення. Отже, фінансова установа, що обслуговує контокорентний рахунок, під загрозою відповідальності повинна заносити лише вимоги, підтвержені належним чином оформленими документами (рахунки, що виписані на підставі договорів, тощо). Природі контокоренту суперечить занесення вимог, які підлягають негайному виконанню (оплаті) [17, с. 105–110; 18, с. 50–53].

На контокорентний рахунок заносяться не договори, а вимоги, що виникають із цих договорів. Вимога відображається на контокорентному рахунку як окрема стаття, проте ані вимога, ані відповідний їй обов'язок не можна визнати трансформованими в щось нове. Саме зобов'язання продовжує існувати й не втрачає індивідуальності. Контокорентний рахунок передбачає занесення вимог обох сторін, що робить контокорентні відносини взаємними [17, с. 105–110; 18, с. 50–53].

По-четверте, надзвичайно позитивним аспектом Законопроекту № 1 є конкретизація видів юридичної відповідальності. Так, стаття 9 «Порушення законодавства України про використання обіг криптовалюти» передбачає, що порушення законодавства України про використання та обіг криптовалюти тягне за собою цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законодавством України [7]. У контексті цивільно-правової відповідальності зазначимо, що вона може наставати за порушення як дого-

вірних, так і недоговірних зобов'язань. І в цьому випадку не варто нехтувати положеннями Закону України «Про захист прав споживачів» [19]. Деякі норми згаданого Закону могли б удосконалити окремі позиції Законопроектів, оскільки він закріплює такі юридичні конструкції:

1) договір, укладений на відстані, – договір, укладений продавцем (виконавцем) зі споживачем за допомогою засобів дистанційного зв'язку;

2) договір, укладений поза торговельними або офісними приміщеннями, – договір, укладений зі споживачем особисто в місці, іншому, ніж торговельні або офісні приміщення продавця;

3) електронне повідомлення – інформація, надана споживачу через телекомунікаційні мережі, яка може бути в будь-який спосіб відтворена або збережена споживачем в електронному вигляді;

4) засоби дистанційного зв'язку – телекомунікаційні мережі, поштовий зв'язок, телебачення, інформаційні мережі, зокрема Інтернет, які можуть використовуватися для укладення договорів на відстані [19].

Також Закон України «Про захист прав споживачів» закріпив положення, що перед укладенням договорів на відстані продавець (виконавець) повинен надати споживачеві інформацію про: 1) найменування продавця (виконавця), його місцезнаходження та порядок прийняття претензій; 2) основні характеристики продукції; 3) ціну, включаючи плату за доставку, та умови оплати; 4) гарантійні зобов'язання й інші послуги, пов'язані з утриманням чи ремонтом продукції; 5) інші умови поставки або виконання договору; 6) мінімальну тривалість договору, якщо він передбачає періодичні поставки продукції або послуг; 7) вартість телекомунікаційних послуг, якщо вона відрізняється від граничного тарифу; 8) період прийняття пропозицій; 9) порядок розірвання договору [19].

По-н'яте, залишається відкритим питання: чому розробники обох Законопроектів не враховують висновки Європейського суду щодо природи віртуальних валют і біткоїну? 22 жовтня 2015 року за наслідками розгляду звернення Європейським судом справедливості прийнято рішення по справі C-264/14, яке містить такі висновки:

1. «... не існує єдиного емітента віртуальної валюти. Натомість вона створюється мережею за допомогою спеціального алгоритму. Система дозволяє забезпечити анонімність власників і переказів між ними. «Біткоін адреси» виступають аналогами банківських рахунків» (п. 11 Рішення) [20].

2. «... на відміну від електронних грошей, віртуальним валютам притаманні власні одиниці обліку, як, наприклад, «1 біткоін» (п. 12 Рішення) [20].

3. «... не може вважатись «матеріальним майном» у розумінні ст. 14 ПДВ Директиви ЄС, оскільки віртуальна валюта може виступати лише платіжним засобом» (п. 24 Рішення) [20].

4. «... перекази віртуальних валют можуть бути здійснені без залучення банків чи фінансових установ» (п. 37 Рішення) [20].

5. «... віртуальна валюта «біткоін» не може вважатись поточним банківським рахунком, депозитним рахунком, платежем чи грошовим переказом. На відміну від грошових чеків, боргових зобов'язань, інструментів кредитування біткоін виступає прямим платіжним засобом між суб'єктами розрахунків» (п. 42 Рішення) [20].

6. «... єдиним призначенням віртуальної валюти «біткоін» є здійснення розрахунків між суб'єктами відносин» (п. 52 Рішення) [20].

7. «... віртуальна валюта «біткоін» не може вважатись цінним папером або інструментом, що посвідчує право на майно» (п. 55 Рішення) [20].

По-шосте, Законопроект № 2 прагне врегулювати взаємовідносини професійних учасників ринку криптовалют і держави на засадах «моя хата скраю, я нічого не знаю». Так, стаття 7 Законопроекту № 2 передбачає, що професійні учасники ринку криптовалют не відповідають за зобов'язаннями держави, а держава – за зобов'язаннями таких учасників ринку криптовалют. Усі операції на ринку криптовалют здійснюються їх учасниками на власний ризик.

Водночас держава гарантує дотримання й захист майнових та інших прав і законних інтересів професійних учасників ринку криптовалют та інших осіб, що здійснюють майнінг або операції з криптовалютами, умов вільної конкуренції під час надання фінансових послуг на ринку криптовалют.

Виникає питання: як держава може гарантувати дотримання й захист майнових та інших прав і законних інтересів професійних учасників ринку криптовалют, не контролюючи або навіть не впливаючи на зобов'язальні відносини, шляхом стримуючих важелів? Видавши ліцензію на зайняття діяльністю у сфері криптовалют, держава повинна слідкувати за цими процесами, інакше у правовому полі з'явиться безліч прикладів таких договірних конструкцій, як пропонує сервіс PingBlockchain.com (ми згадували про нього вище).

З іншого боку, чому всі повноваження щодо ринку криптовалют підпадають під юрисдикцію «регулятора», чи не призведе це до монополії та узурпації? Не варто забувати, що нині відбувається реорганізація колишньої моделі підрозділів боротьби з кіберзлочинністю на новітній орган правозахисного призначення, який за своїми технічними та професійними можливостями матиме змогу миттєвого реагування на кіберзагрози, а також, відповідно до кращих європейських і світових стандартів, проводитиме міжнародну співпрацю щодо знешкодження транснаціональних злочинних угруповань у цій сфері. Розробка новітньої концепції вже давно запропонована вченими-практиками [21, с. 87–93].

Висновки. У межах наукової статті не вдається повно і ґрунтовно викласти свої міркування з приводу досліджуваних Законопроектів. Аналіз окремих положень дає нам змогу дійти висновку, що запропоновані Законопроекти певним чином взаємодоповнюють один одного. Законопроект № 1 опосередковано спрямований на теоретичні позиції регулювання ринку криптовалют, а Законопроект № 2 здебільшого стосується конкретних регулятивних важелів і державного управління зокрема.

Серед усього різноманіття суперечливої інформації щодо криптовалют у сучасному правовому полі України можемо з упевненістю констатувати, що розвиток суспільних відносин значно випереджає їх нормативно-правове закріплення (у тому числі й у межах цивільного законодавства).

Подальшими науковими розвідками в цій сфері можуть бути наукові дослідження договірних, недоговірних, спадкових, зобов'язальних відносин із використанням криптовалют. Окремий інтерес у досліджуваному контексті можуть становити й трудові правовідносини.

Список використаної літератури:

1. Деревянко Б.В. Ризики здійснення операцій з криптовалютою (біткоїнами) громадян і суб'єктів господарювання України. Форум права. 2017. № 3. С. 33–39.
2. Доронін І.М. Блокчейн, суспільство і держава: проблеми правотворчості. URL: <http://aphd.ua/publication-230/>.
3. Нескороджена Л.Л. Криптовалюта: об'єкт цивільних прав чи засіб платежу. Сучасна цивілістична наука в умовах гібридної війни. Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2017. С. 162–164.

4. Поплавський О.О. Криптовалюта як об'єкт економічного аналізу в страхових компаніях. Вісник ЖДТУ. 2016. № 4 (78). С. 180.
5. Пантелєєва Н. Нові форми грошей в умовах формування інформаційного суспільства. Вісник Національного банку України. 2015. С. 25–31.
6. Плита А.І. Криптовалюта: її правовий режим, проблеми застосування. URL: http://ukrainepravo.com/legal_publications/essay-on-it-law/it_law_plyta_%d1%81ryptocurrency/.
7. Про обіг криптовалюти в Україні: Проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684.
8. Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні: Проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684.
9. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 року. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 23. Ст. 158.
10. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
11. Братель О.Г., Пилипенко С.А. Цивільне право України: посібник для підготовки до іспитів. Київ: ФОП Ліпкан, 2010. 256 с.
12. Українське цивільне право: навч. посіб. / Ю.О. Заїка, І.С. Тімуш, О.О. Лов'як; за ред. Ю.О. Заїки. 3-тє вид. перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 358 с.
13. Цивільне право України: навчальний посібник / за заг. ред. І.С. Тімуш. Дніпропетровськ: Середняк Т.К., 2015. 236 с.
14. Мисник Н. Законны ли биткоины в Украине. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2017/08/11/627993/>.
15. Рішення Дарницького районного суду від 28.03.2016 № 753/599/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56686444>.
16. Угода про використання сервісу PingBlockchain.com. URL: <https://pingblockchain.com/elektronna-valjuta-bitcoin/>.
17. Копитова О.С. Поняття та зміст договору контокоренту. Митна справа: наук.-аналіт. журн. 2014. № 4. Ч. 2. С. 105–110.
18. Копитова О.С. Поняття договору контокоренту. Актуальні проблеми цивільного права: матеріали кругл. столу, (Київ, 19 берез. 2014 р.). Київ: Ін-т кримін.-викон. служби, 2014. С. 50–53.
19. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року (оновлена редакція 2003 рік). Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 30. Ст. 379.
20. Верланов С. Правова природа криптовалют у судовій практиці європейського суду справедливості. URL: <http://advisortax.org/wp-content/uploads/2017/11/Legal-nature-of-cryptocurrencies-Verlanov.pdf>.
21. Демедюк С.В., Марков В.В. Кіберполіція України. Наше право. 2015. № 6. С. 87–93.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Лов'як Олег Орестович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ
Лозова Тетяна Іванівна – викладач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Loviak Oleh Orestovych – Candidate of Law, Senior Researcher, Professor at the Department of Civil Law and Process of National Academy of Internal Affairs

Olegan_l@meta.ua

Lozova Tetiana Ivanivna – Teacher of the Department of Civil Law and Process of National Academy of Internal Affairs

hokma28@ukr.net